

Verduurzaming van het energieverbruik in het MKB

Marise Pronk, Dorien Boer

April 2018

Contents

1	De centrale vraag & de onderzoeksopzet	3
2	Samenvatting	8
3	Kennis en informatiebehoefte ten aanzien van verduurzaming van energieverbruik in het mkb segment	10
4	Houding, drijfveren en barrières ten aanzien van verduurzaming van energieverbruik in het mkb segment	21
5	Gedrag ten aanzien van verduurzaming van energieverbruik in het mkb segment	33
6	Management Summary	42

1

De centrale vraag & de onderzoeksopzet

Situatie beschrijving

Op dit moment wordt het klimaat-en energieakkoord vormgegeven. De onderhandelingen hiervoor zijn in volle gang en deze zomer wordt een akkoord op hoofdlijnen verwacht. De gesprekken over de op te nemen maatregelen worden gevoerd door de overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties. O.a. door deze energietransitie en door de Wet Milieubeheer is duurzaamheid van (groter) belang voor bedrijven. Essent vindt draagvlak onder mkb bedrijven voor het klimaat-en energieakkoord en de maatregelen die voor deze energietransitie nodig zijn van essentieel belang. Essent wil daarom graag de 'stem' van de mkb'er een plek geven in het nieuwe klimaat- en energieakkoord.

Kantar TNS heeft in opdracht van Essent een online onderzoek uitgevoerd onder mkb bedrijven in Nederland om meer te weten te komen over hoe zij aankijken tegen duurzaamheid en oplossingen om te verduurzamen. Het onderzoek heeft in kaart gebracht wat de status is van verduurzamen onder mkb bedrijven en welke behoeftes er zijn.

Het onderzoek is uitgevoerd onder 869 mkb bedrijven in verschillende branches. De onderzoeksresultaten zijn representatief voor het Nederlandse mkb bedrijfsleven op basis van aantal medewerkers en branches.

Dit document bevat de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek

De Centrale vraag

Wat is de status van energie en verduurzaming in het mkb segment en wat zijn hun behoeftes?

1. Hoe groot is de kennis in het mkb segment mbt energie en duurzaamheid?

2. Welke houding heeft het mkb tegenover energie en duurzaamheid?

3. Wat is het gedrag van het mkb ten aanzien van energie en duurzaamheid?

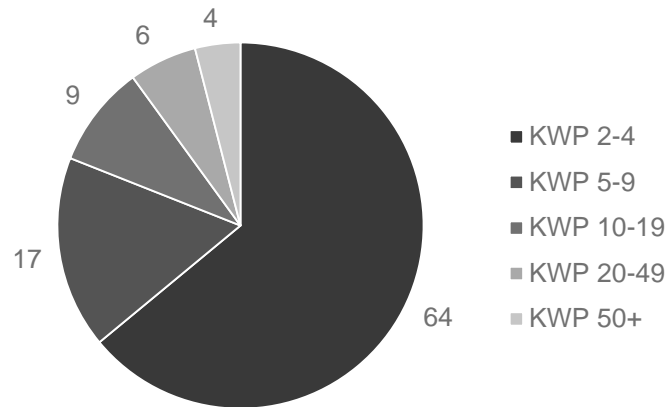
4. Zien we verschillen in kennis, houding en gedrag binnen het mkb segment?

De onderzoeksoopzet

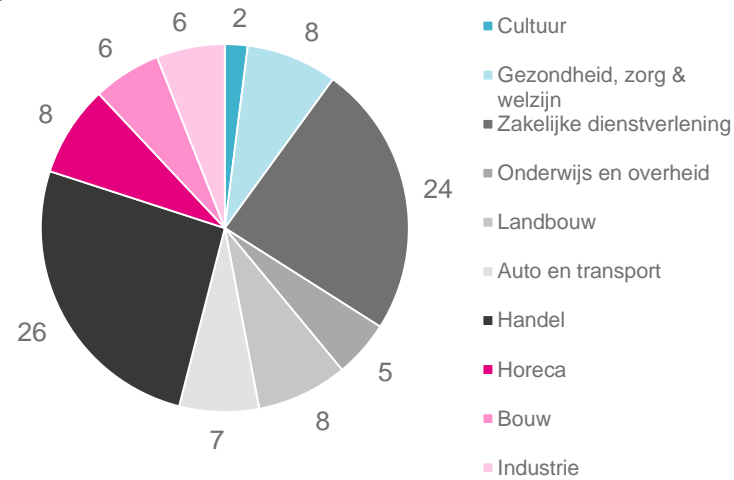
Doelgroep	• Het onderzoek is uitgevoerd onder een zakelijke doelgroep, het mkb segment (2 tot 250 medewerkers). Binnen deze bedrijven is degene die verantwoordelijk is voor de energiezaken (beslissers of beïnvloeder) ondervraagd.* • We hebben mkb'ers uit de volgende branches benaderd: ▪ Industrie ▪ Bouw ▪ Horeca ▪ Handel ▪ Auto en Transport ▪ Landbouw ▪ Onderwijs en overheid ▪ Zakelijke dienstverlening ▪ Gezondheid, zorg & welzijn ▪ Cultuur
Methode	• N = 869 • Veldwerk van 20 maart 2018 t/m 4 april 2018 • TNS NIPOBase Business • Online
Vragenlijst	• Vragenlijstlengte: gemiddeld 15 minuten • De vragenlijst bestaat uit drie blokken: kennis, houding en gedrag. Langs deze blokken zijn vragen geformuleerd over interesse in en informatie over duurzaamheid en oplossingen om te verduurzamen, nu en in de toekomst.
Weging	• De resultaten zijn gewogen op ideaalcijfers van KWP en branche om een representatieve weergave van de mkb markt te realiseren.

Profiel van de mkb'ers in het onderzoek

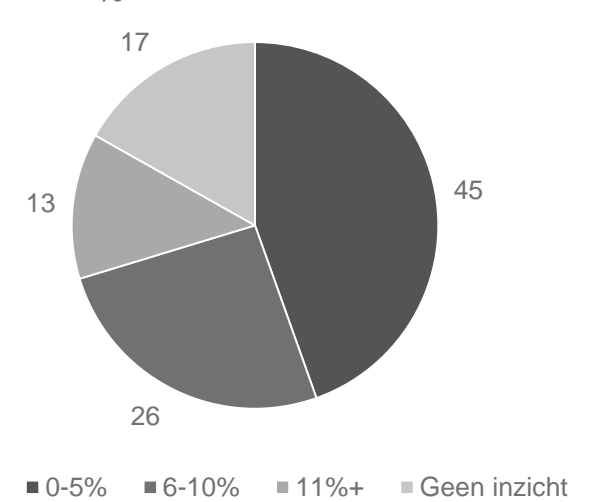
Verdeling KWP
%

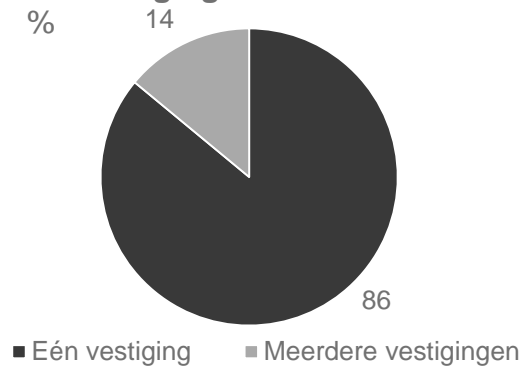
Verdeling branches
%

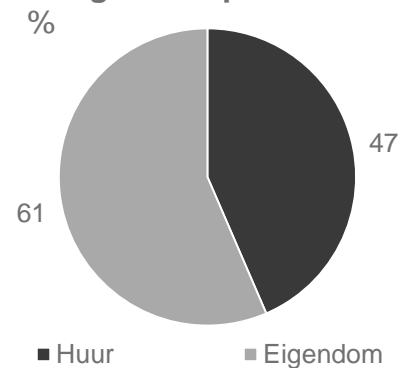
Verdeling aandeel energiekosten
%

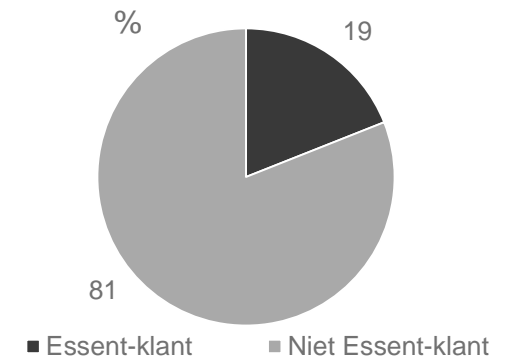
Verdeling aantal vestigingen
%

Verdeling huur en eigendom pand
%

Verdeling Essent-klant/Niet Essent-klant
%

2

Samenvatting

Samenvatting: Gebrek aan kennis en financiële middelen zijn de hoofdredenen waarom mkb-ers in Nederland nog niet verder verduurzamen

Verduurzaming staat bij een groot deel van het mkb hoog op de agenda, 90% heeft reeds een eerste stap naar verduurzaming gezet. Verlichting en isolatie zijn oplossingen die veelal door mkb-ondernemers zijn toegepast. Vier op de tien mkb-ers geeft aan de intentie te hebben in de komende drie jaar te willen investeren in verduurzaming, 17% van het mkb verwacht binnen 10 jaar zelfs volledig of grotendeels zelfvoorzienend te zijn.

De interesse in en de drijfveer om te verduurzamen is hoofdzakelijk financieel: verlagen van energiekosten is voor bijna driekwart van de bedrijven een belangrijke drijfveer.

Tegelijkertijd is de barrière om te verduurzamen ook hoofdzakelijk financieel: 38% geeft aan dat gebrek aan financiële middelen een barrière is die verduurzaming van energieverbruik tegenhoudt (voor 24% is dit zelfs de eerste belangrijkste barrière). Daarnaast noemt 11% van de mkb-ondernemers gebrek aan verwacht rendement als eerste belangrijkste barrière om niet te verduurzamen en voor 6% van de mkb-ondernemers is de onzekerheid over de continuïteit van fiscale voordelen de belangrijkste reden hiervoor.

Het kennisniveau binnen het mkb segment van wet- en regelgeving rondom energie is laag. Zo is tweederde van het mkb bijvoorbeeld niet bekend met de SDE+ subsidieregulering. Het mkb ziet de overheid en energieleveranciers als geschikte instanties om kennis en informatie over verduurzaming te verschaffen en hierin te adviseren. Dit geldt zowel voor informatie over wet- en regelgeving en subsidies alsook voor informatie over de laatste ontwikkelingen.

Op dit moment ligt de focus van verduurzaming bij mkb bedrijven voornamelijk op energie besparen en in mindere mate op energie opwekken, dit geldt voor alle branches.

3

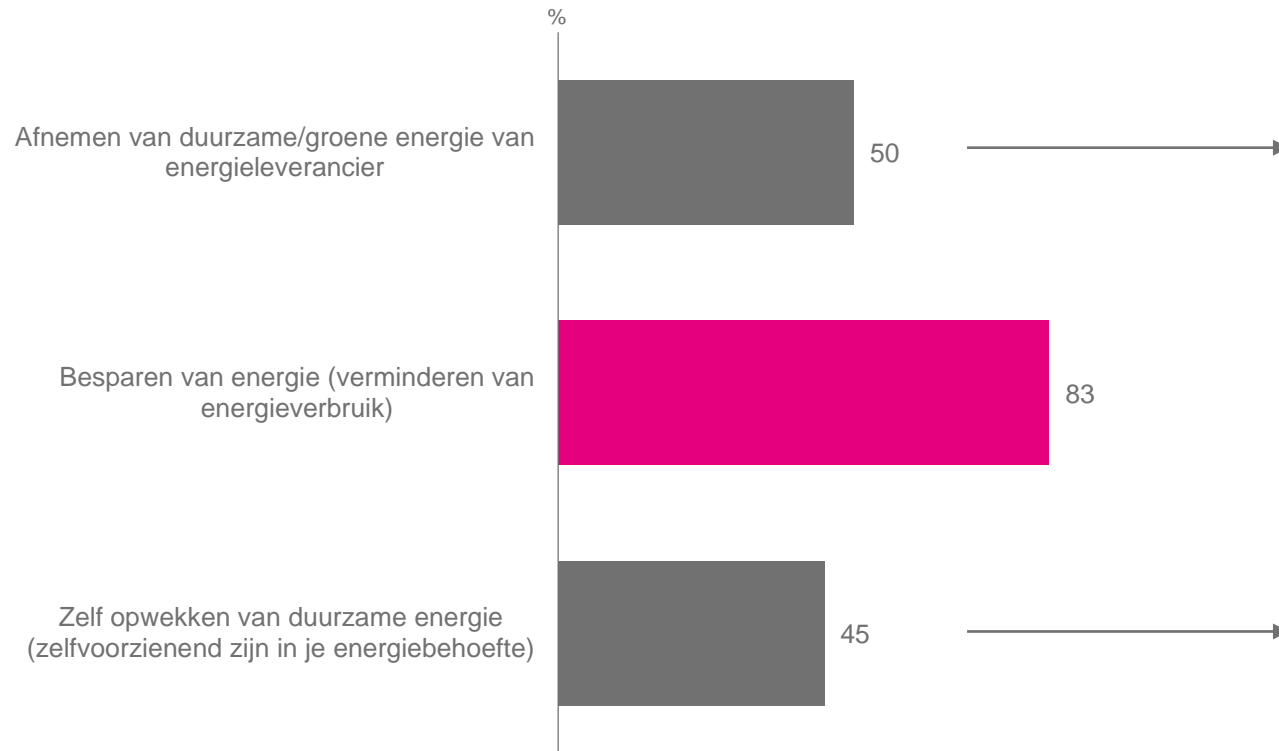
Kennis en informatiebehoefte ten aanzien van verduurzaming van energieverbruik in het mkb segment

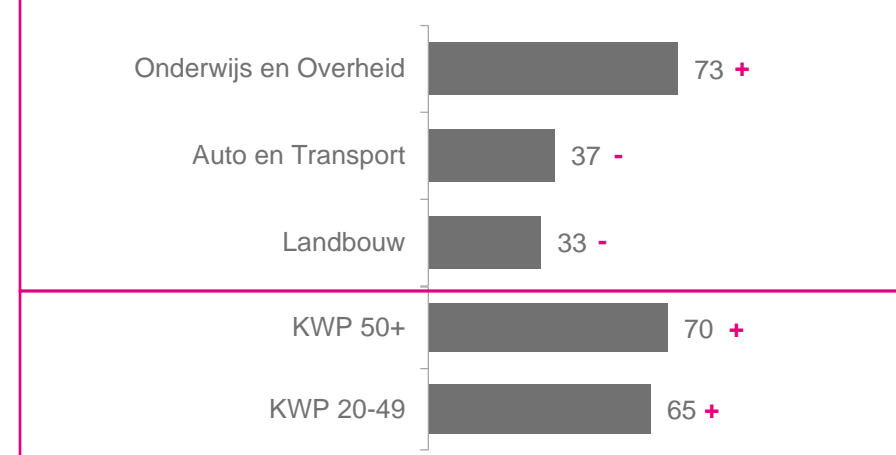
Mkb'ers associëren verduurzamen vooral met het besparen van energie.

Grote mkb bedrijven (20+ werknemers) denken vaker ook aan het afnemen van duurzame energie dan gemiddeld in het mkb segment.

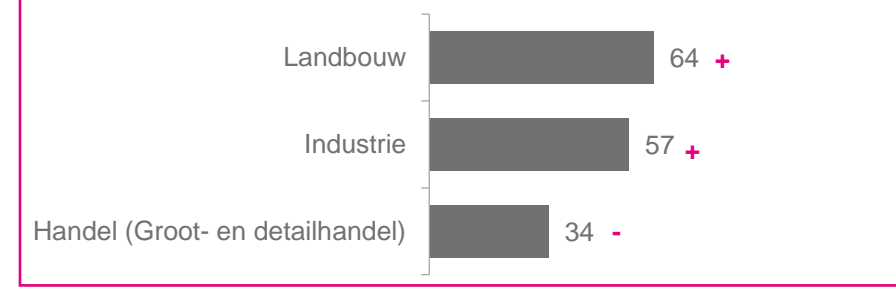
Geholpen kennis over verduurzamen van energieverbruik

Focus: Afnemen duurzame energie

Focus: Zelf opwekken van duurzame energie

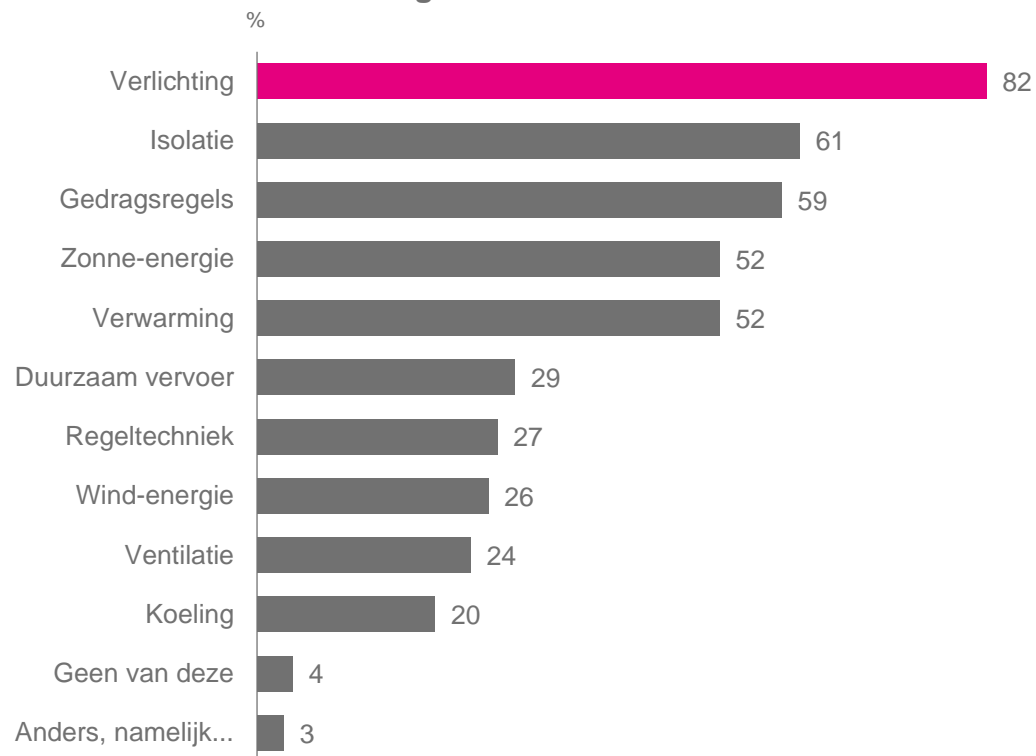

 (Q011: Als u denkt aan het verduurzamen van het energieverbruik voor uw bedrijf, aan welke van de volgende domeinen denkt u dan?)

In lijn hiermee zijn de bekendste oplossingen verlichting, isolatie en gedragsregels. Bekende oplossingen zijn minder gericht op energie opwekken.

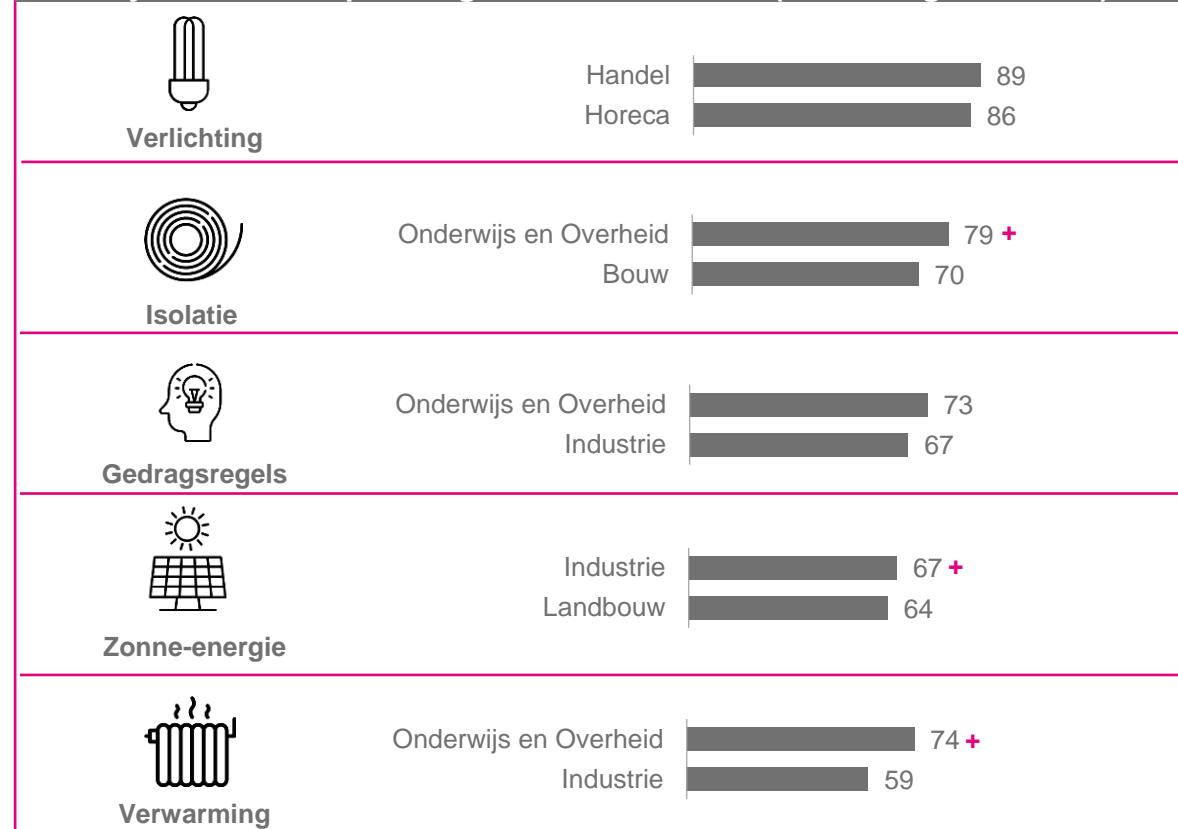
Zonne-energie is door ruim de helft van het mkb genoemd als oplossing, maar de kennis over de toepassing hiervan is laag ten opzichte van de spontane bekendheid van zonne-energie.

Geholpen kennis over oplossingen m.b.t. verduurzamen van energieverbruik

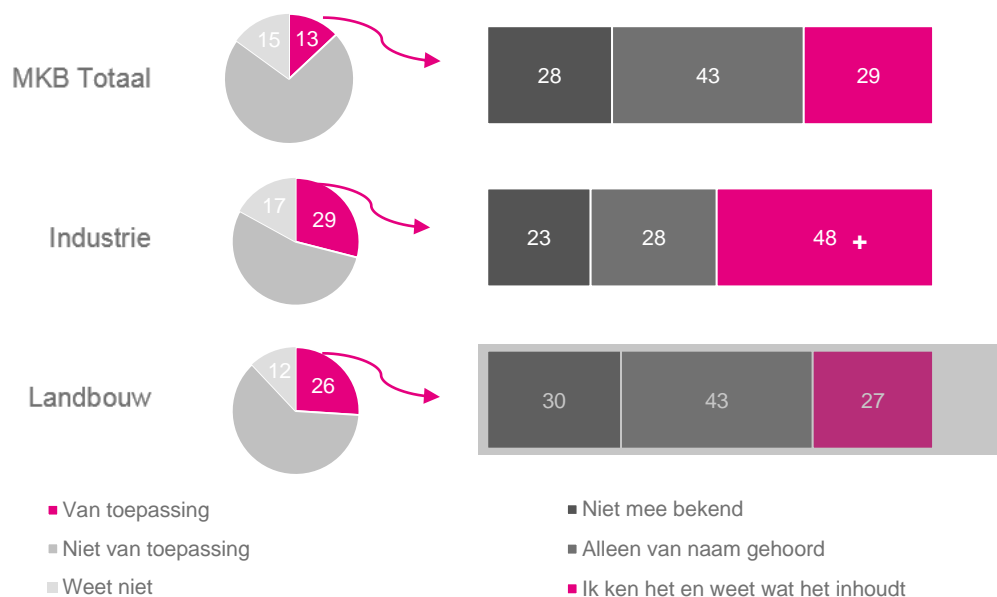
 (Q012: Welke oplossingen op het gebied van verduurzamen van energieverbruik voor Uw bedrijf kent u?)

Vijf bekendste oplossingen onder branches (twee hoogste scores)

Het kennisniveau binnen het mkb segment van wet- en regelgeving rondom energie is laag. Binnen de branche Industrie is meer kennis over wet- en regelgeving aanwezig.

Bekendheid: Wet Milieubeheer

Bekendheid: Energie-Efficiency Richtlijn (EED)

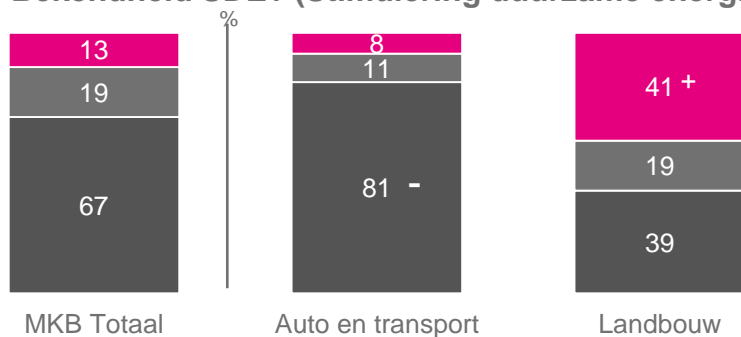

 (Q013: Geef aan in welke mate u met onderstaande wet- en regelgeving en subsidiering bekend bent.)

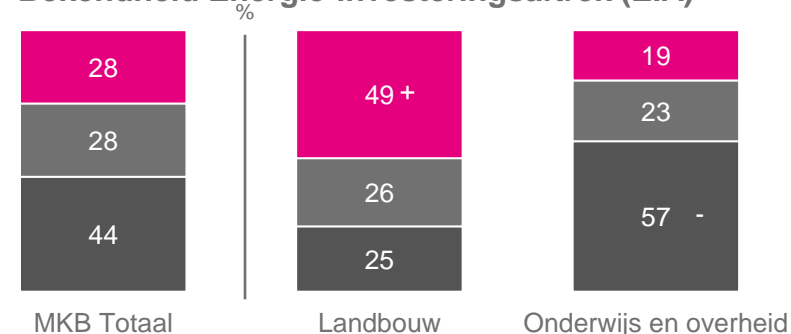
Slechts een klein deel van het mkb kent de subsidies SDE+, EIA en ISDE inhoudelijk.

Zelfs twee derde van het mkb is niet bekend met SDE+ en de investeringssubsidie.

Bekendheid SDE+ (Stimulering duurzame energieproductie)

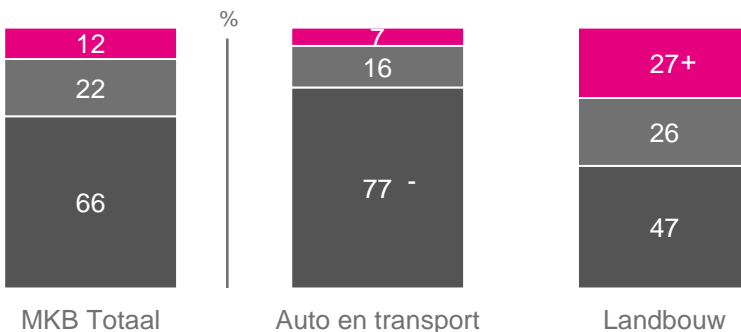

Bekendheid Energie-investeringsaftrek (EIA)

- Ik ken het en weet wat het inhoudt
- Alleen van naam gehoord
- Niet mee bekend

Bekendheid ISDE (Investeringsubsidie)

Barrières die mkb'ers tegenkomen omtrent subsidies

“Onduidelijkheid over subsidies en belastingvoordelen”

“Ontbreken van subsidies dus hoge investeringskosten”

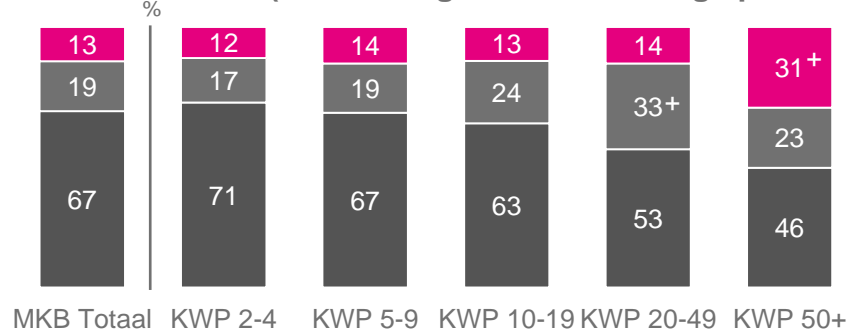

(Q013: Geef aan in welke mate u met onderstaande wet- en regelgeving en subsidiering bekend bent.)

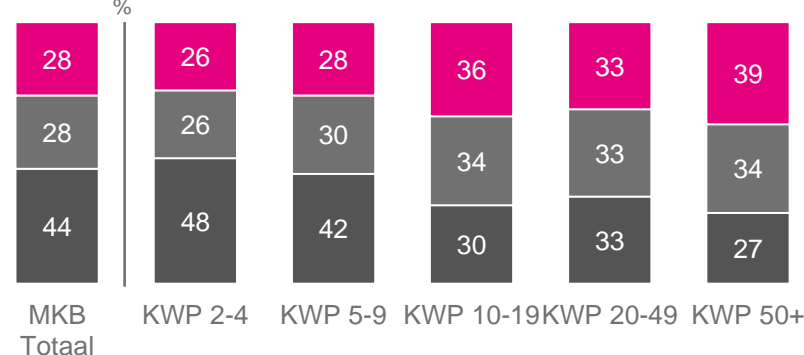
Bij grote bedrijven (KWP 50+) is aanzienlijk meer kennis aanwezig over SDE+ en ISDE

Bij kleine bedrijven ligt de 'in house' kennis over SDE+ en ISDE een stuk lager.

Bekendheid SDE+ (Stimulering duurzame energieproductie)

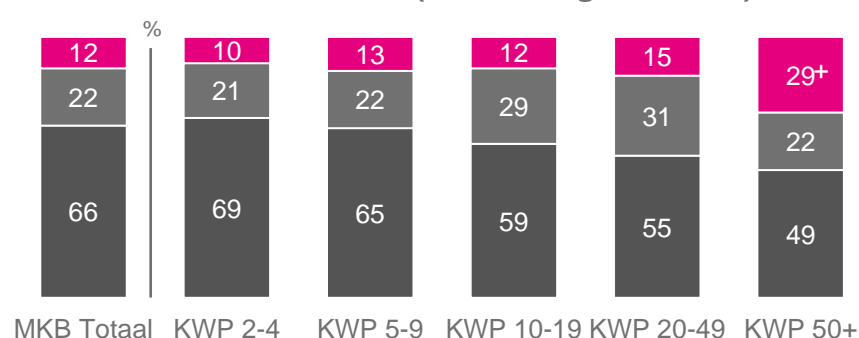

Bekendheid Energie-investeringsaftrek (EIA)

- Ik ken het en weet wat het inhoudt
- Alleen van naam gehoord
- Niet mee bekend

Bekendheid ISDE (Investeringsubsidie)

(Q013: Geef aan in welke mate u met onderstaande wet- en regelgeving en subsidiering bekend bent.)

Het mkb ziet de overheid en energieleveranciers als belangrijke instanties voor informatieverschaffing over de wet- en regelgeving rondom energie.

Opvallend is de 'gap' tussen de rol van de overheid in informatievoorziening over wet- en regelgeving & subsidies enerzijds en de geringe kennis over subsidies anderzijds.

Instanties voor informatie over wet- en regelgeving

mkb'ers verwachten een voorbeeld-rol en duidelijke regelgeving vanuit de overheid

“Iedereen heeft eigen verantwoordelijkheid, maar de overheid moet hier in de lead gaan.”

“Onduidelijke regelgeving van overheid die telkens tijdens het spel de regels aan het veranderen is.”

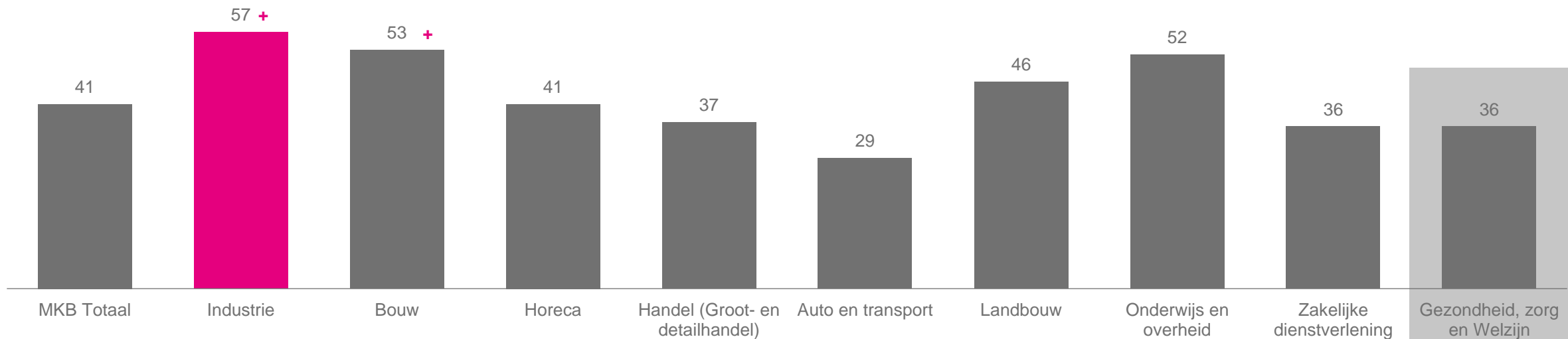
(Q014: Welke partijen en / of instanties raadpleegt u voor informatie over wet-en regelgeving?)

Minder dan de helft van het mkb geeft aan het belangrijk te vinden op de hoogte te blijven van ontwikkelingen rondom verduurzaming.

Binnen de branche Industrie ligt dit hoger. Ook bedrijven met 50+ medewerkers vinden het volgen van ontwikkelingen belangrijker dan gemiddeld.

Belang op de hoogte blijven van ontwikkelingen verduurzamen energieverbruik

% (Zeer) belangrijk

Deze cijfers zijn indicatief vanwege de lage basis.

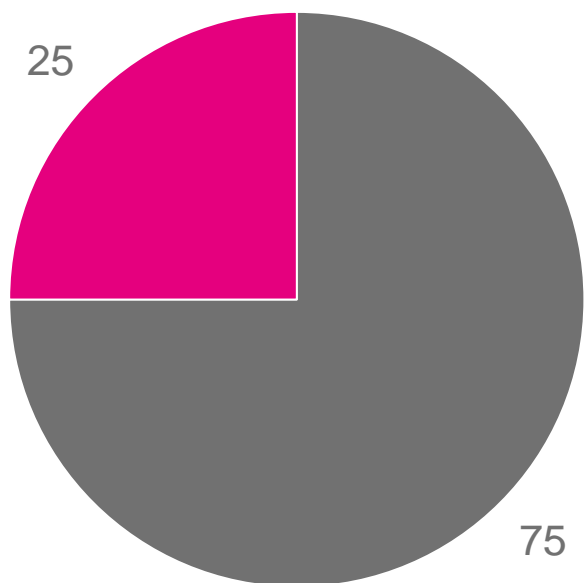

(Q015: In hoeverre is het voor uw bedrijf belangrijk om op de hoogte te zijn van de laatste ontwikkelingen op het gebied van het verduurzamen van energieverbruik?)

Mkb'ers zien een belangrijke rol voor energieleveranciers voor het verstrekken van informatie over verduurzamen (samen met de overheid).

Drie kwart van de mkb'ers zoekt het liefst zelf naar informatie over verduurzamen.

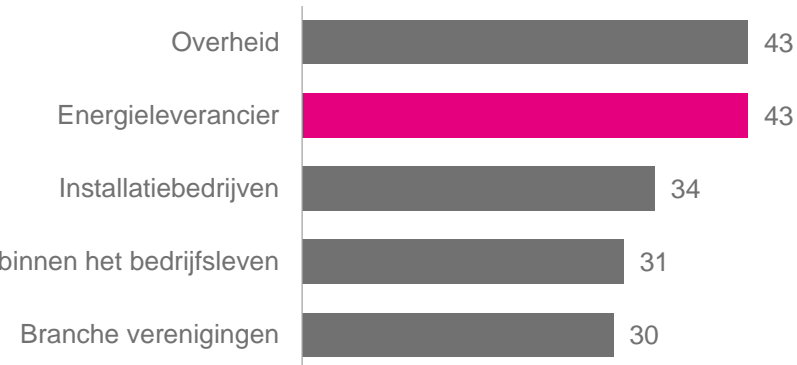
Geprefereerde manier van informatie verzameling bij het verduurzamen van energieverbruik:

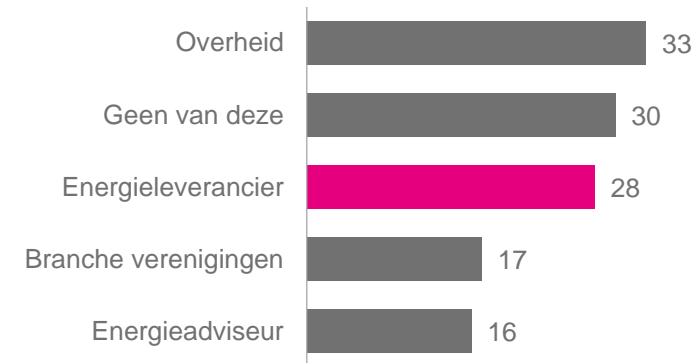
■ Ik ga zelf op zoek naar informatie

■ Ik wil geïnformeerd worden

Bronnen informatie (zelf zoeken)

Bronnen informatie (proactief benaderd)

(Q016: Wanneer uw bedrijf informatie wil over het verduurzamen van energieverbruik, welke manier van informatie verzamelen heeft dan de voorkeur?)

(Q017: Welke bronnen of instanties zou u voor uw bedrijf raadplegen wanneer u informatie over het verduurzamen van energieverbruik zoekt voor uw bedrijf?)

(Q018: Door welke partijen of instanties zou u voor uw bedrijf willen worden benaderd met informatie over het verduurzamen van energieverbruik binnen uw bedrijf??)

Key take-outs kennis en informatiebehoefte in het mkb segment

- Mkb'ers denken hoofdzakelijk aan energiebesparing wanneer ze denken aan verduurzaming van energieverbruik.
- Zonnepanelen worden spontaan het vaakst genoemd als oplossing, gevolgd door verlichting en isolatie. Opvallend is dat kennis over verlichting en isolatie echter aanzienlijk groter is dan kennis over zonnepanelen. Dit is in lijn met de focus op energiebesparing.
- Kennis binnen het mkb over wet- en regelgeving en subsidies rondom energieverbruik verduurzamen is over de breedte laag.
- 41% van de mkb bedrijven vindt het belangrijk om op de hoogte te blijven van de laatste ontwikkelingen rondom verduurzaming.
- Wanneer mkb bedrijven informatie willen over verduurzamen van energie, gaat driekwart van de bedrijven het liefst zelf op zoek naar informatie.
- Het mkb ziet de overheid en energieleveranciers als geschikte instanties om kennis en informatie over verduurzaming te verschaffen en hierin te adviseren. Dit geldt zowel voor informatie over wet- en regelgeving, subsidies als informatie over de laatste ontwikkelingen.
- Mkb'ers in de branche Industrie hebben vaker kennis van wet- en regelgeving, zien vaker belang bij op de hoogte blijven van ontwikkelingen in verduurzaming van energie en denken vaker aan zelf opwekken van energie.

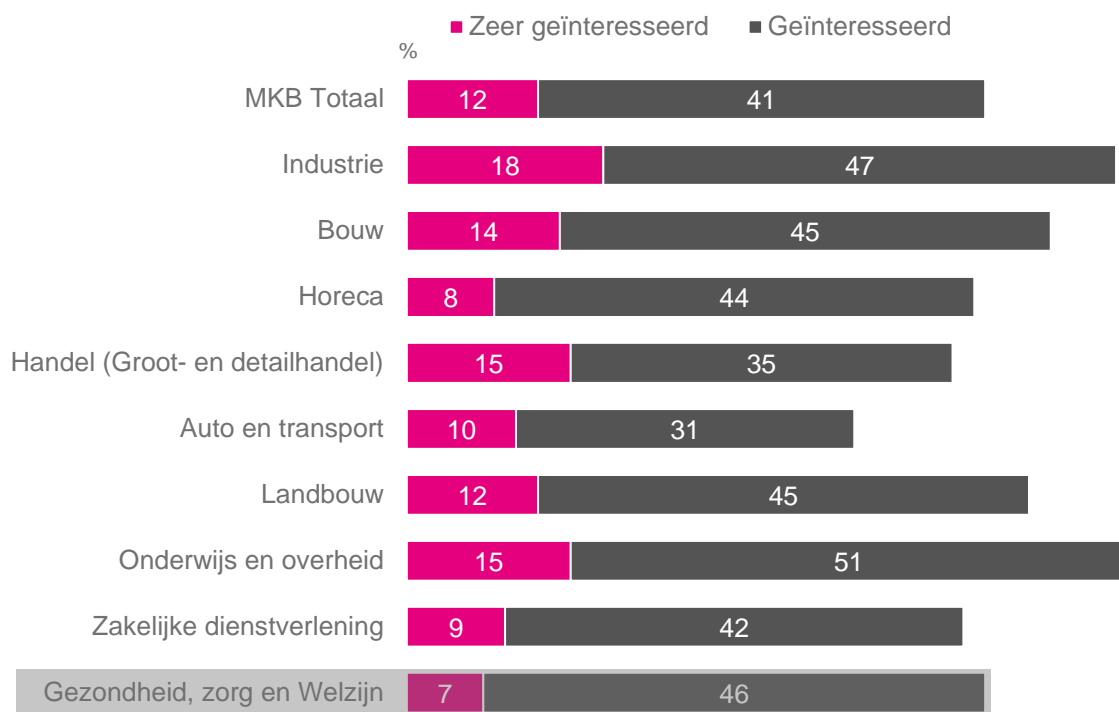
4

Houding, drijfveren en barrières ten aanzien van verduurzaming van energieverbruik in het mkb segment

Algemene interesse in verduurzaming van energieverbruik in het mkb is hoog: ruim de helft van de mkb'ers geeft aan (zeer) geïnteresseerd te zijn.

Met name de branches Onderwijs & Overheid en Industrie tonen een hoge mate van interesse. Wanneer het formaat van bedrijven toeneemt, neemt ook de interesse verder toe.

Interesse in verduurzamen van energieverbruik (Per branche)

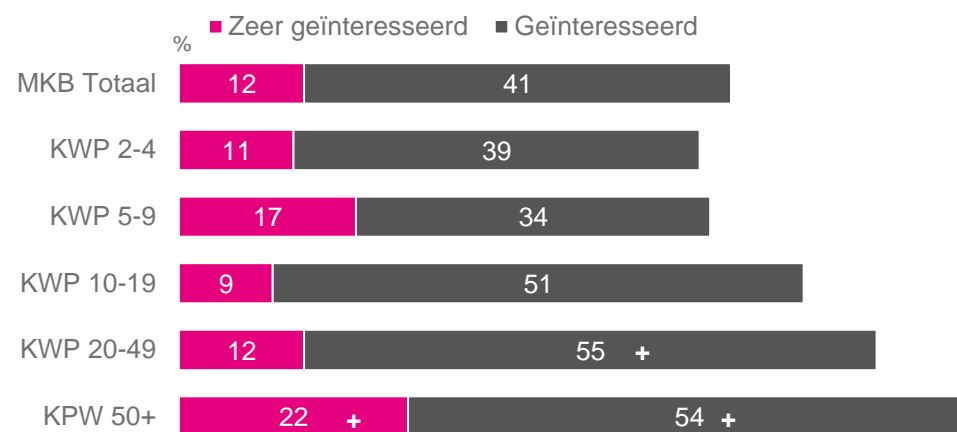

Deze cijfers zijn indicatief vanwege de lage basis.

(Q019: In hoeverre is uw bedrijf geïnteresseerd in het verduurzamen van het energieverbruik?)

Interesse in verduurzamen van energieverbruik (Per grootte bedrijf)

Mkb'ers noemen het milieu en kosten(besparing) spontaan als drijfveren voor verduurzamen. Hoge kosten en grote investeringen worden daarnaast vaak spontaan genoemd als barrières die verduurzaming tegenhouden.

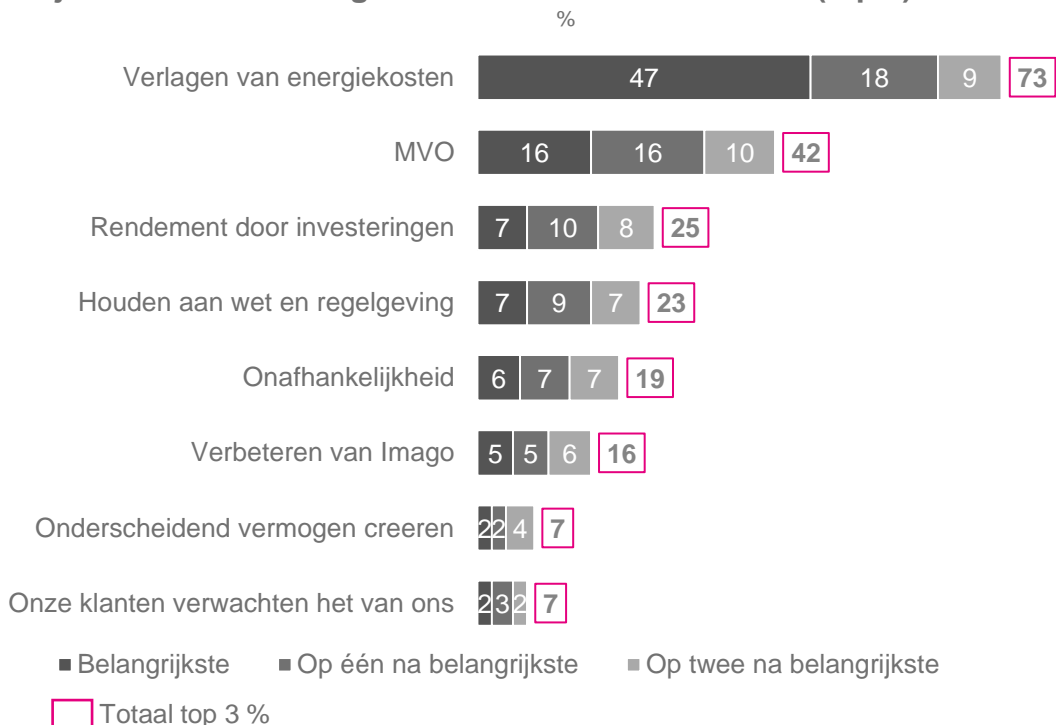
(Q020: Wat is / zijn voor uw bedrijf de voornaamste drijfveer / drijfveren om het energieverbruik te verduurzamen?)

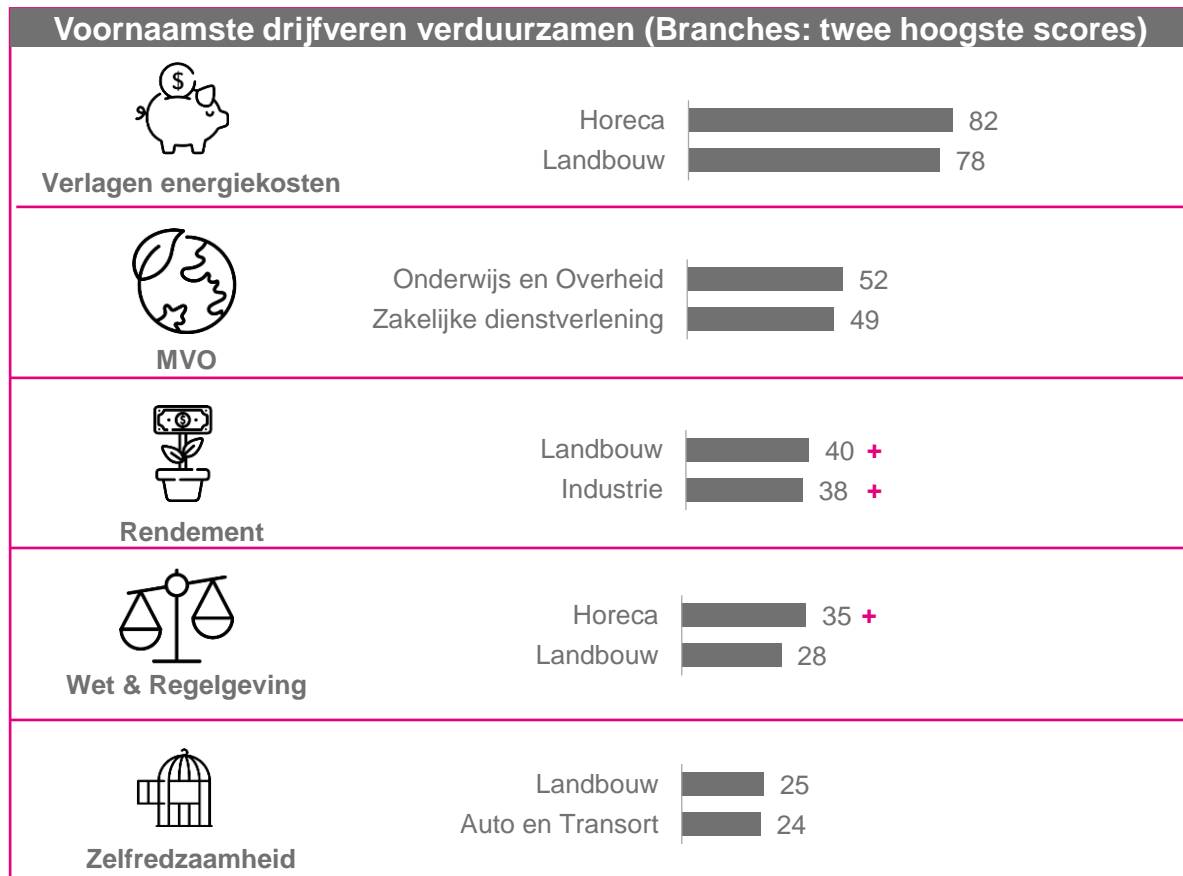
(Q022: Wat is/zijn voor uw bedrijf de voornaamste reden(en) om het energieverbruik niet te verduurzamen?)

Mkb'ers geven aan dat verlagen van energiekosten de belangrijkste drijfveer is om het energieverbruik te verduurzamen, houden aan wet- en regelgeving opvallend weinig genoemd.

Wat is/zijn binnen uw bedrijf de voornaamste drijfveer/drijfveren om het energieverbruik te verduurzamen? (top 3)

(Q021: Wat is/zijn binnen uw bedrijf de voornaamste drijfveer/drijfveren om het energieverbruik te verduurzamen?)

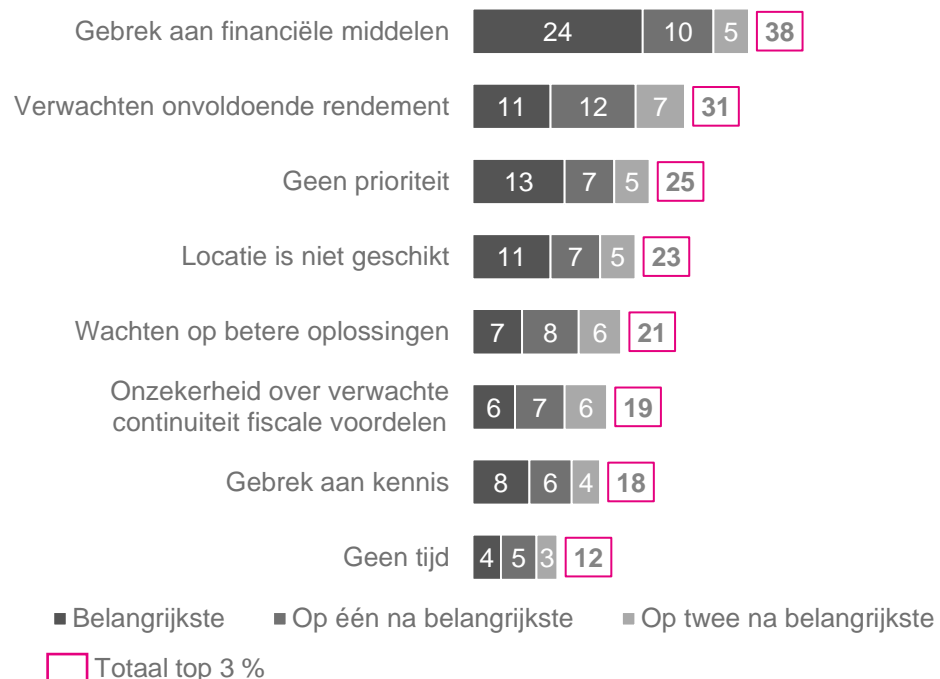

Tegelijkertijd is gebrek aan financiële middelen de grootste barrière die verduurzaming van energieverbruik tegenhoudt.

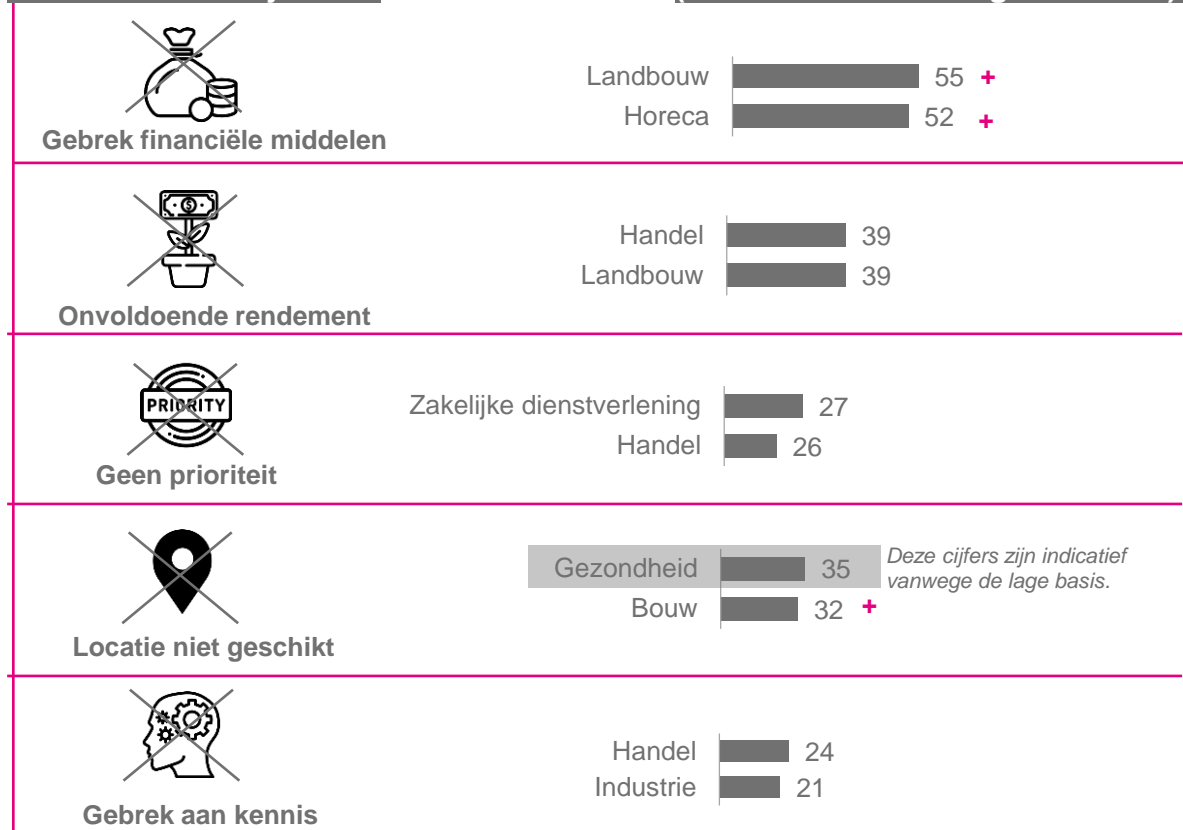
Ook is verduurzaming niet de eerste prioriteit binnen het mkb.

Wat is/zijn binnen uw bedrijf de voornaamste barrières om het energieverbruik niet te verduurzamen? (top 3)

(Q023: Wat is/zijn binnen uw bedrijf de belangrijkste reden(en) om het energieverbruik **niet** te verduurzamen?)

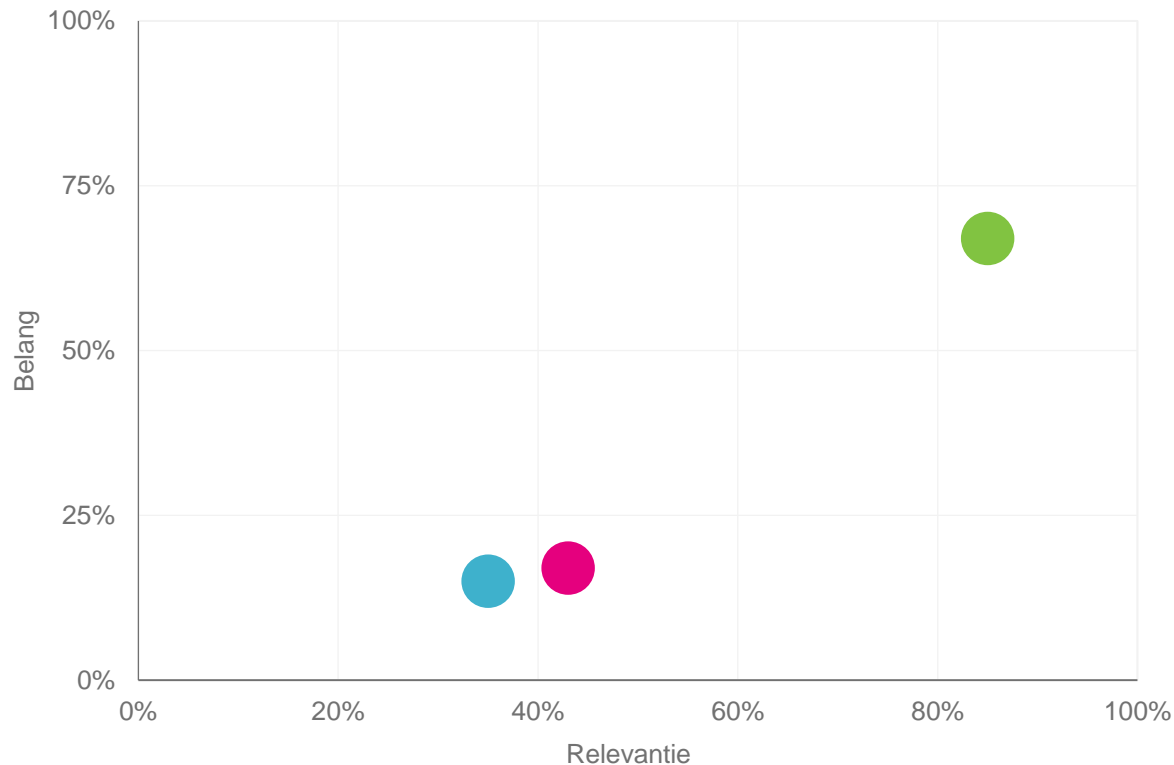
Voornaamste drijfveren niet verduurzamen (Branches: twee hoogste scores)

Besparen van energie is zowel de meest relevante als belangrijkste maatregel binnen het mkb, dit geldt voor alle branches.

Binnen de Landbouw branche is zelf energie opwekken relatief relevanter en belangrijker dan binnen de andere branches.

Belang en relevantie domeinen binnen het verduurzamen van energieverbruik

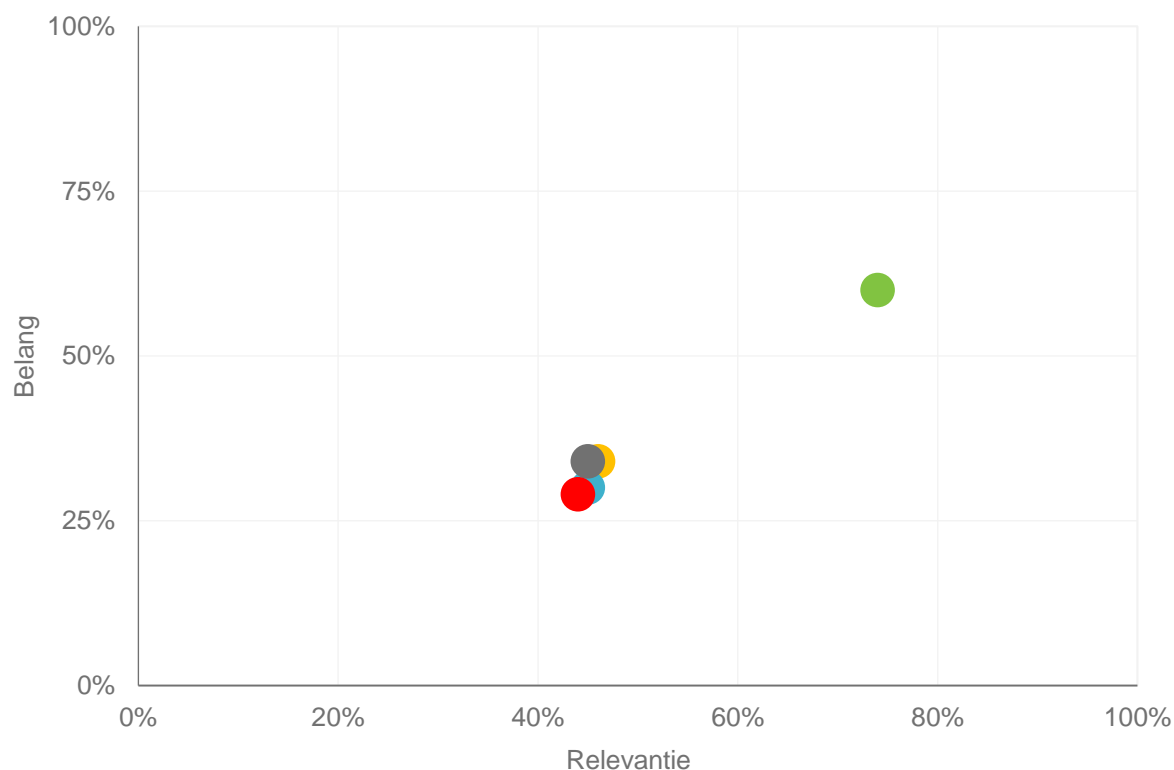
- Afnemen van duurzame energie
  - Relatief belangrijker binnen de branche **Onderwijs en Overheid (28%)** +
- Besparen van energie
  - Relatief belangrijker binnen de branche **Handel (71%)**
- Zelf opwekken van energie
  - Relatief belangrijker binnen de branche **Landbouw (30%)** +

 (Q025: Welke van de volgende domeinen het gebied van verduurzamen van energieverbruik vindt u relevant voor uw bedrijf?)
(Q026: Deel de relevante domeinen nu in naar hoe belangrijk deze zijn voor uw bedrijf?)

De relevantie en belang van verlichting als oplossing voor verduurzaming is het grootst, dit is verder het sterkste binnen de branche Handel.

In lijn met de relatief grotere interesse in het zelf opwekken van energie, is ook zonne-energie voor mkb'ers in de Landbouw branche belangrijker dan gemiddeld in het mkb.

Belang en relevantie oplossingen binnen het verduurzamen van energieverbruik

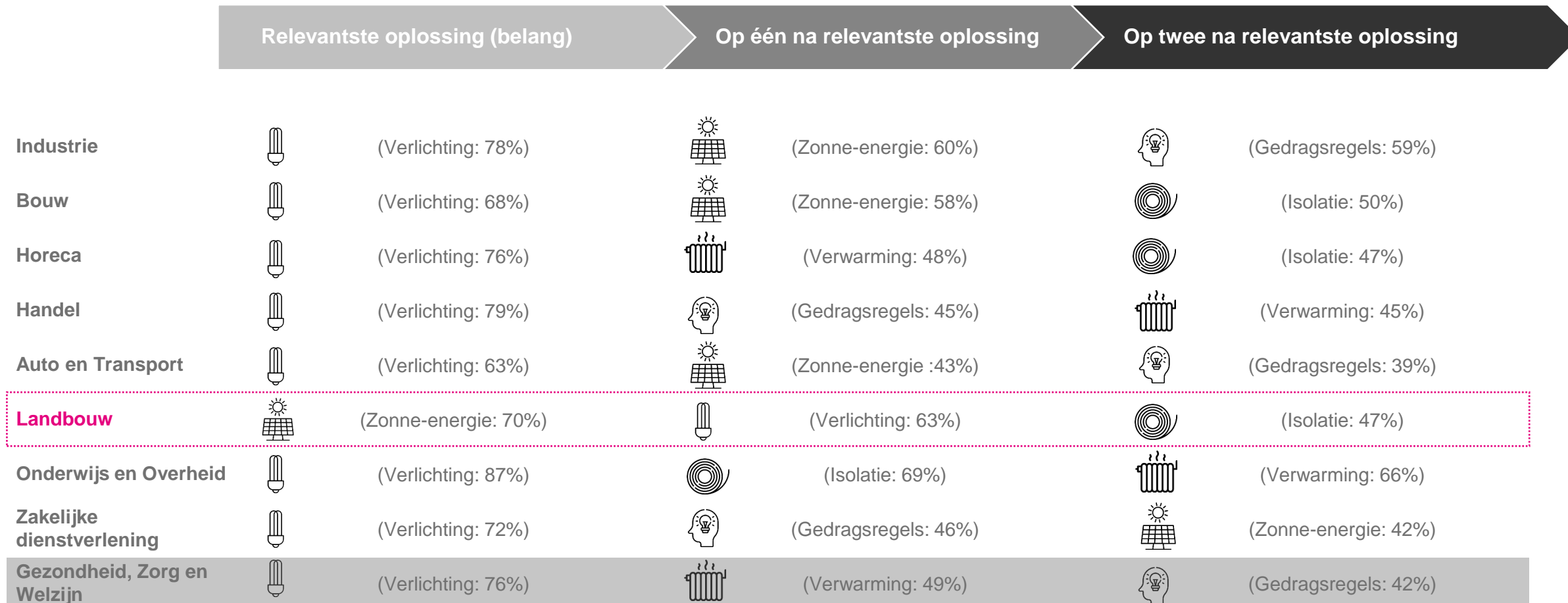
- Verlichting
  - Relatief belangrijker binnen de branche **Handel (66%)**
- Zonne-energie
  - Relatief belangrijker binnen de branche **Landbouw (56%)**
- Isolatie
  - Relatief belangrijker binnen de branche **Onderwijs en Overheid (40%)**
- Gedragsregels
  - Relatief belangrijker binnen de branche **Onderwijs en Overheid (50%)**
- Verwarming
  - Relatief belangrijker binnen de branche **Gezondheid, Zorg en Welzijn (45%)**

Deze cijfers zijn indicatief vanwege de lage basis.

 (Q027: Welke van de volgende oplossingen het gebied van verduurzamen van energieverbruik vindt u relevant voor uw bedrijf?)
(Q028: Deel de relevante oplossingen nu in naar hoe belangrijk deze zijn voor uw bedrijf?)

Verlichting is voor alle branches, op Landbouw na, de relevantste oplossing voor verduurzaming.

Bijna 9 op de 10 bedrijven in de branche Onderwijs & Overheid vindt verlichting een relevante oplossing.

Deze cijfers zijn indicatief vanwege de lage basis.

Voor alle branches, behalve Landbouw, is verlichting ook de belangrijkste oplossing voor verduurzaming. Bewustzijn creëren over energieverbruik is een belangrijke tweede oplossing.

	Belangrijkste oplossing (belang)	Op één na belangrijkste oplossing	Op twee na belangrijkste oplossing
Industrie	(Verlichting: 63%)	(Gedragsregels: 43%)	(Zonne-energie: 41%)
Bouw	(Verlichting: 50%)	(Zonne-energie: 48%)	(Isolatie: 38%)
Horeca	(Verlichting: 62%)	(Isolatie: 33%)	(Verwarming: 28%)
Handel	(Verlichting: 66%)	(Gedragsregels: 33%)	(Verwarming: 30%)
Auto en Transport	(Verlichting: 56%)	(Gedragsregels :33%)	(Zonne-energie :30%)
Landbouw	(Zonne-energie: 56%)	(Verlichting: 47%)	(Isolatie: 30%)
Onderwijs en Overheid	(Verlichting: 59%)	(Gedragsregels: 50%)	(Isolatie: 40%)
Zakelijke dienstverlening	(Verlichting: 58%)	(Gedragsregels: 39%)	(Zonne-energie: 35%)
Gezondheid, Zorg en Welzijn	(Verlichting: 69%)	(Verwarming: 45%)	(Gedragsregels: 36%)

Deze cijfers zijn indicatief vanwege de lage basis.

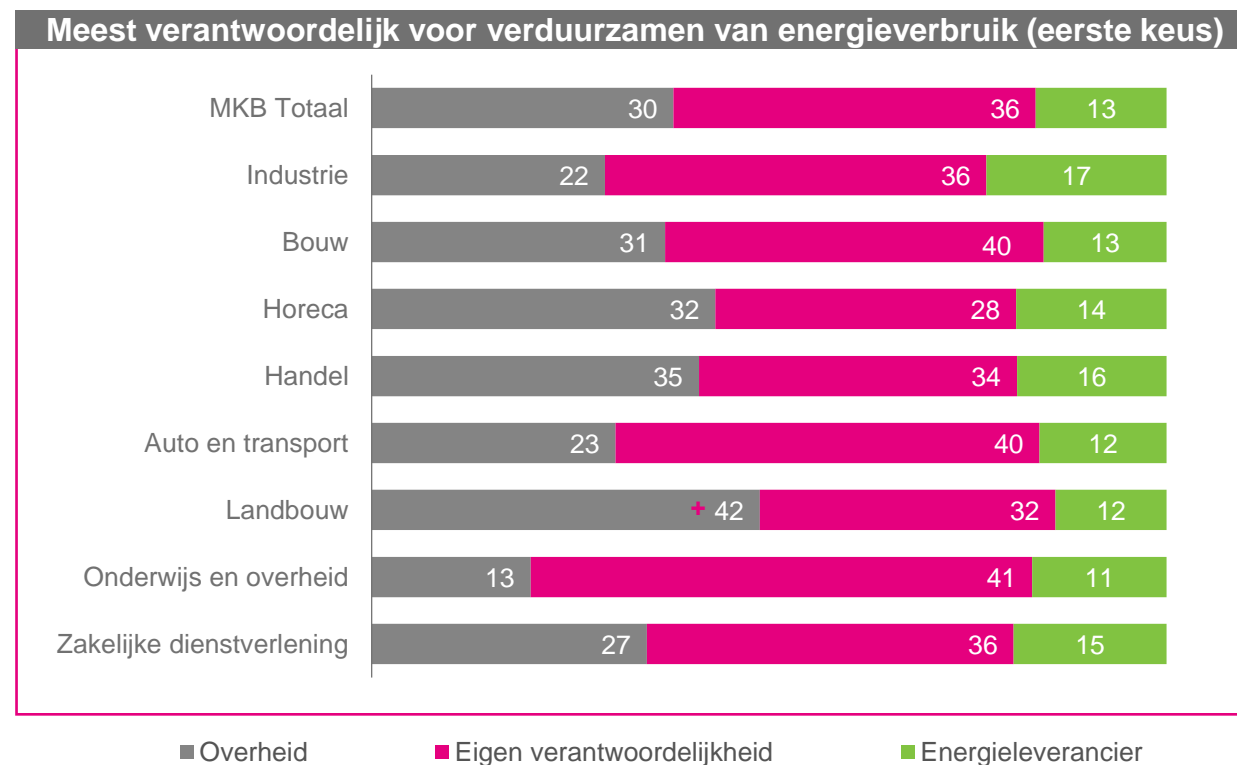
Vooral de overheid wordt gezien als verantwoordelijk voor verduurzaming.

Met name de Industrie branche ziet de energieleverancier relatief vaak als verantwoordelijke voor verduurzaming.

Wie vindt u dat het meest verantwoordelijk is voor het verduurzamen van energieverbruik?

(Q29: Wie vindt u dat het meest verantwoordelijk is voor het verduurzamen van energieverbruik?.)

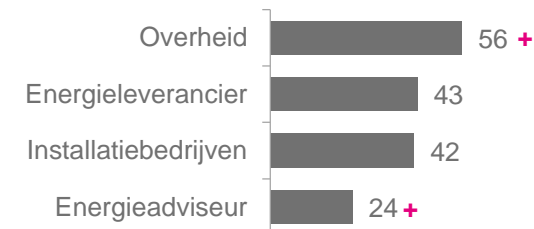
Energieleveranciers spelen volgens mkb bedrijven een belangrijke rol bij het verduurzamen van het energieverbruik.

Bij grote bedrijven speelt de overheid vaker een rol bij verduurzamen dan de energieleverancier. Ook energieadviseurs zijn vaker betrokken bij grote bedrijven.

Partijen die een rol spelen bij verduurzamen van energieverbruik

Focus: partijen die een rol spelen bij verduurzamen voor KWP 50+

(Q3: Welke van de onderstaande instanties spelen een rol bij het verduurzamen van het energieverbruik binnen uw bedrijf?.)

Key-take outs houding: zo staat het mkb segment tegenover verduurzaming en de betrokken partijen

- Interesse in verduurzaming van het energieverbruik is over de breedte van het mkb hoog. De interesse in verduurzaming neemt toe naarmate het bedrijf een grotere omvang heeft. Binnen de branches Onderwijs & Overheid en Industrie is de interesse in verduurzaming hoger dan gemiddeld in het mkb segment.
- De interesse in en drijfveer om te verduurzamen is hoofdzakelijk financieel: verlagen van energiekosten is voor bijna de helft van de bedrijven een belangrijke drijfveer.
- Tegelijkertijd is de barrière om te verduurzamen ook hoofdzakelijk financieel: bijna 40% geeft aan dat gebrek aan financiële middelen een belangrijke barrière is voor verduurzaming.
- In lijn met de financiële voordelen en barrières, is besparen van energie het meest relevant en belangrijkst voor mkb'ers.
- Energieleveranciers krijgen een grote mate van verantwoordelijkheid toebedeeld van het mkb in het verduurzamen van energieverbruik en zijn volgens het mkb ook het meest betrokken bij verduurzaming in de sector.

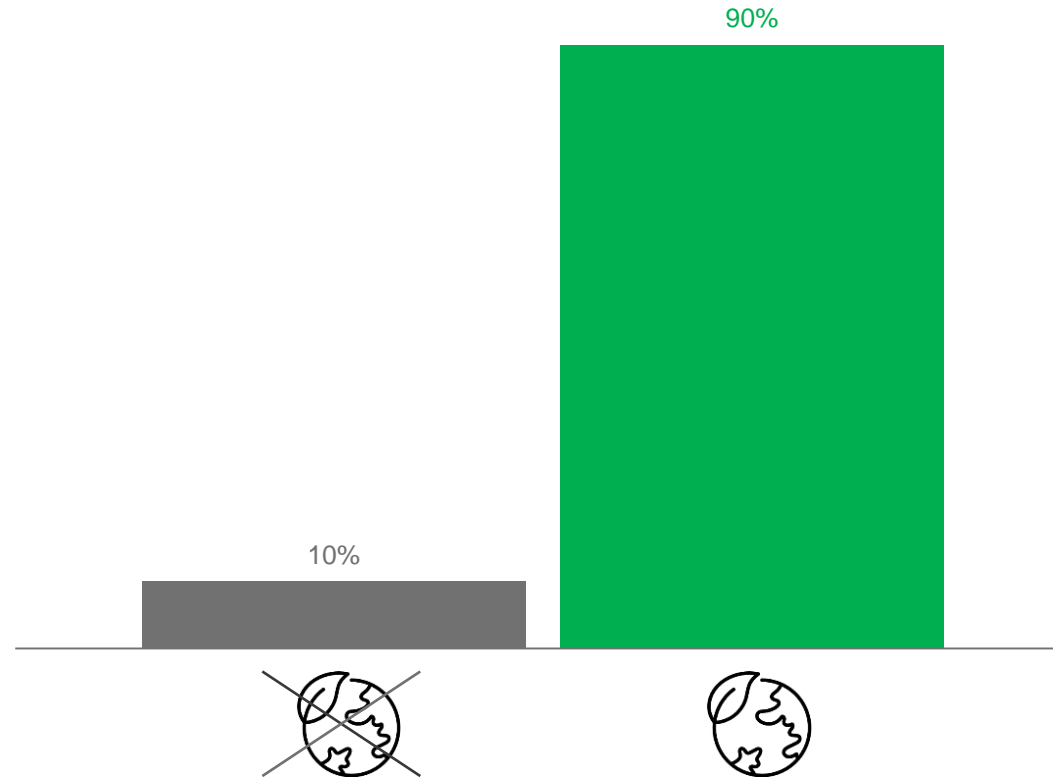

5

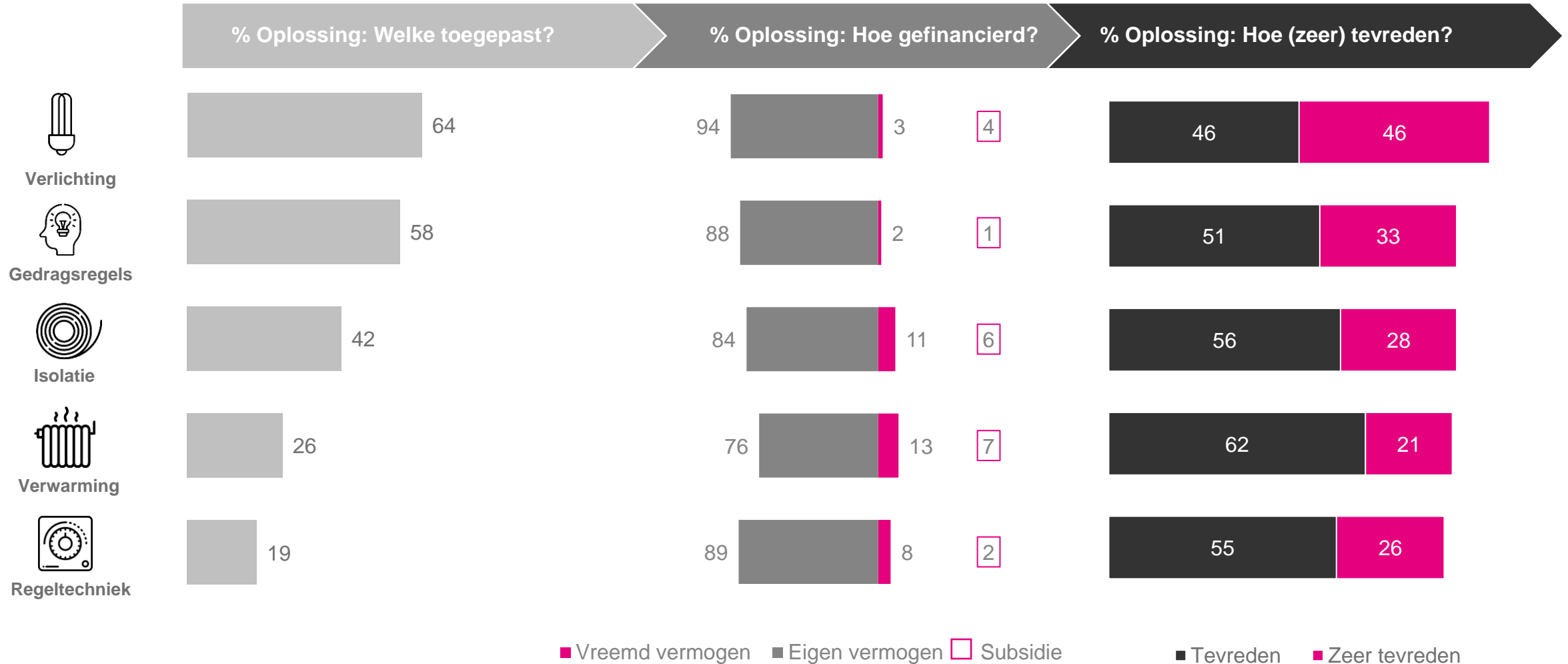
Gedrag ten aanzien van verduurzaming van energieverbruik in het mkb segment

Mkb'ers hebben al geïnvesteerd in verduurzaming: 9 op de 10 mkb'ers heeft hier een (eerste) stap in gezet.

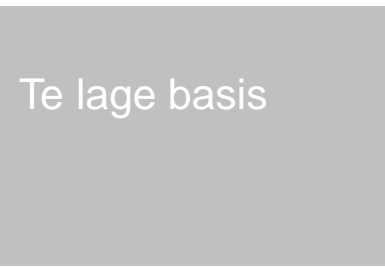
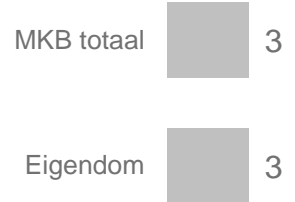
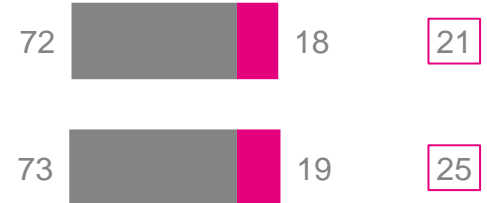
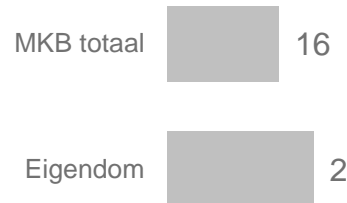
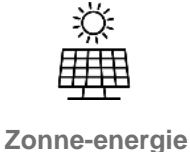
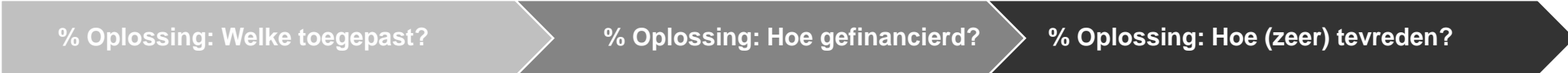
Aandeel mkb'ers dat wel of niet heeft geïnvesteerd in verduurzaming

De al toegepaste oplossingen zijn hoofdzakelijk gericht op energiebesparing en met eigen vermogen gefinancierd.

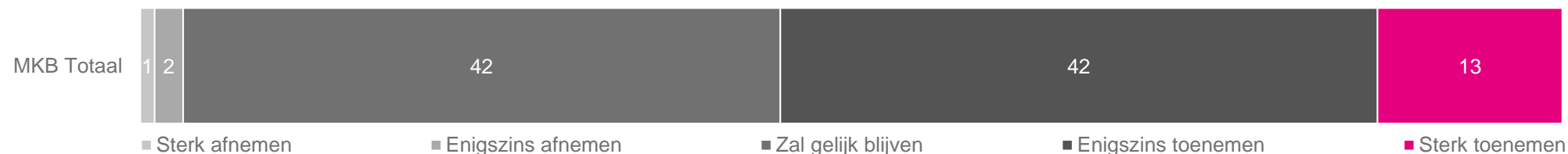
De al toegepaste oplossingen zijn hoofdzakelijk gericht op energiebesparing en met eigen vermogen gefinancierd.

Subsidie
 ■ Vreemd vermogen
 ■ Eigen vermogen
 ■ Tevreden
 ■ Zeer tevreden

Ruim de helft van het mkb verwacht dat de focus op duurzaamheid in de toekomst toeneemt. Bijna de helft verwacht verder dat de focus minstens gelijk zal blijven, een afname wordt vrijwel niet verwacht.

Verwachting over ontwikkeling focus op duurzaamheid

mkb'ers zijn toekomst-georiënteerd voor wat betreft verduurzaming

“Nagaan of toekomstige machines energiezuiniger kunnen werken.”

“We zitten in een overgang situatie en moeten kijken naar een goede toekomst oplossing.”

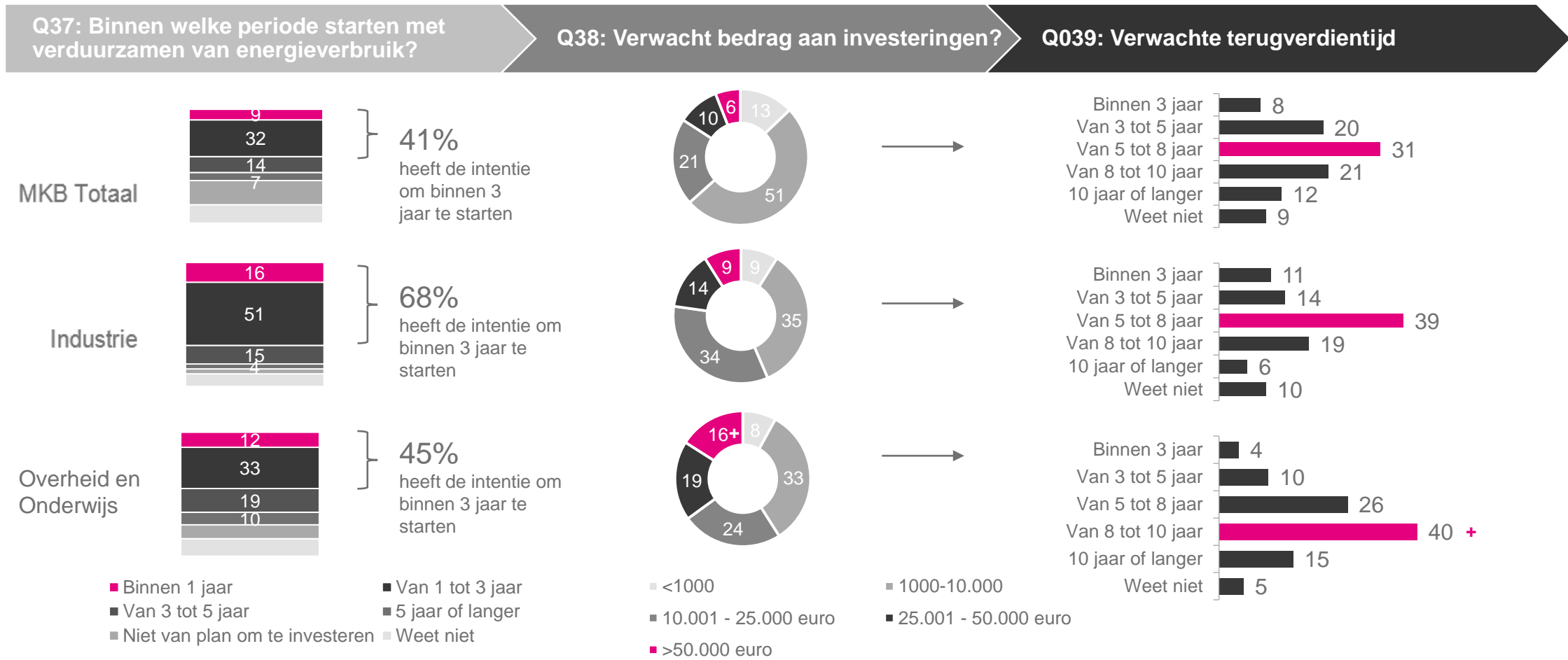
“Het gaat er om ook in de toekomst een maatschappij te hebben waarin het milieu en de natuur niet belast worden door de uitstoot van afvalstoffen zodat ook onze kinderen een toekomst hebben.”

(Q036: Geef aan in hoeverre u verwacht dat de focus op het verduurzamen van het energieverbruik binnen uw bedrijf in de toekomst zal af- of toenemen.)

4 op de 10 mkb'ers heeft de intentie om binnen 3 jaar te starten met verduurzaming.

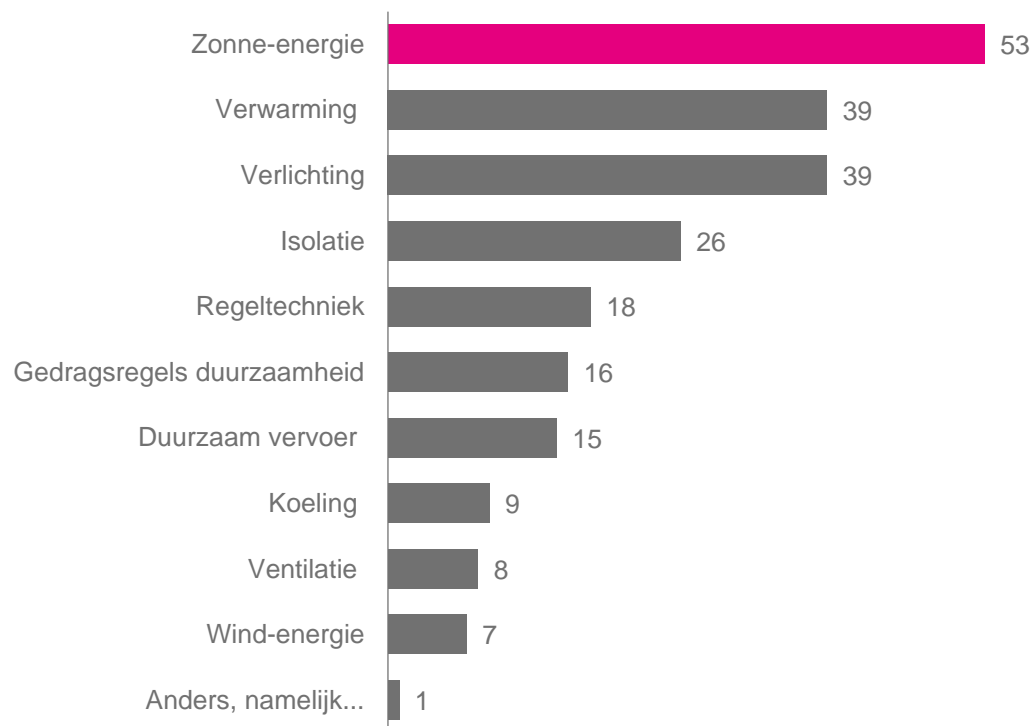
Binnen branches Industrie en Overheid & Onderwijs is de intentie sterker – dit zijn kansrijke branches voor toepassing van oplossingen.

De toepassing van zonne-energie binnen het mkb is nog altijd laag, maar zonne-energie zit wel sterk in de hoofden van mkb'ers als concrete oplossing voor verduurzaming van energie.

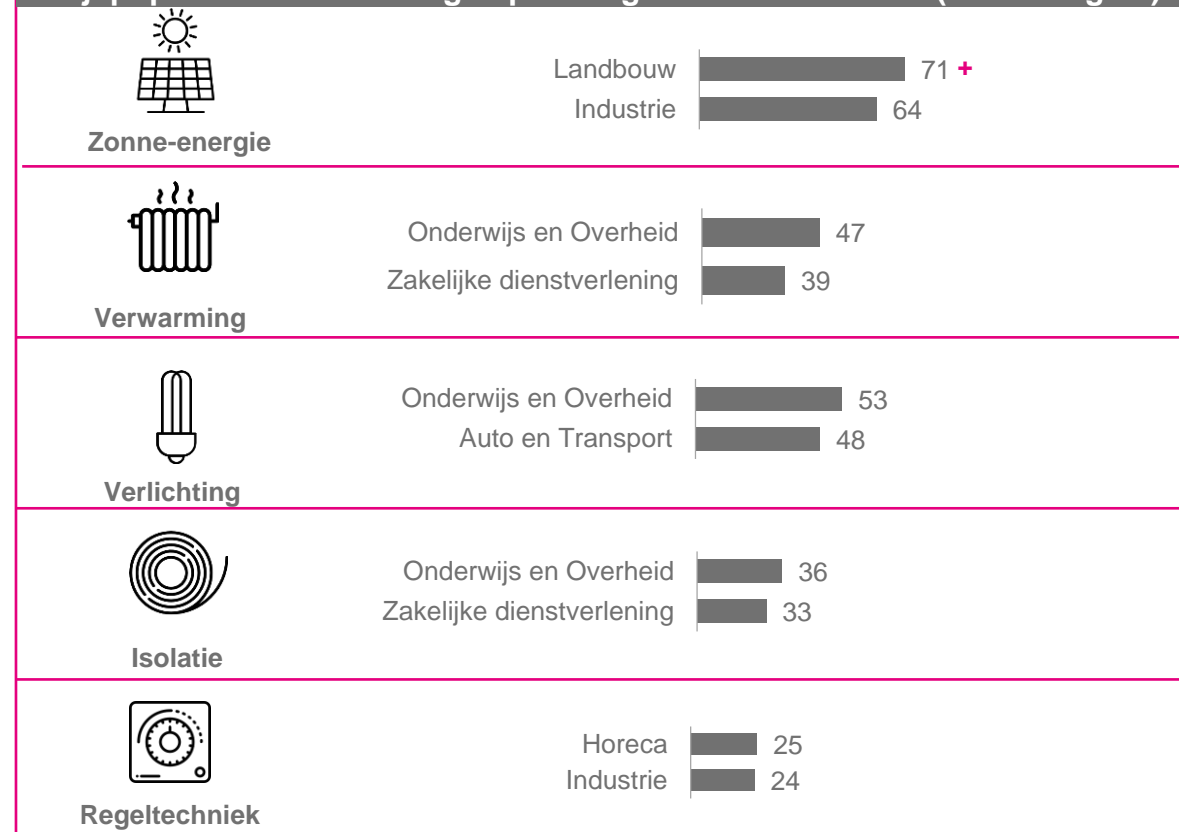
Met name in de Landbouw en Industrie branches heeft ongeveer driekwart van de mkb'ers zonne-energie in gedachten als concrete oplossing.

Welke concrete oplossingen in gedachte om te gaan implementeren

(Q040: Welke concrete oplossingen in gedachte?)

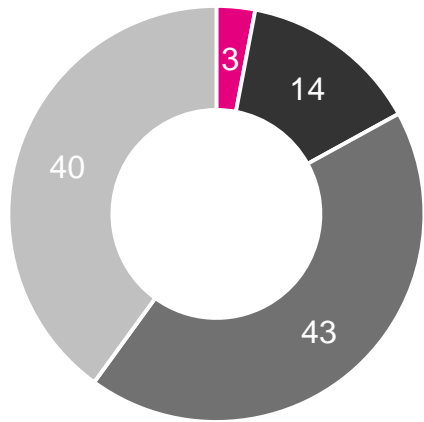
Vijf populairste toekomstige oplossingen onder branches (twee hoogste)

Tegelijkertijd verwachten met name de branches Landbouw, Bouw en Industrie ook volledig of grotendeels zelfvoorzienend te zijn over 10 jaar.

Deze branches zullen het meeste open staan voor energie opwekking oplossingen zoals zonnepanelen.

MKB Nederland

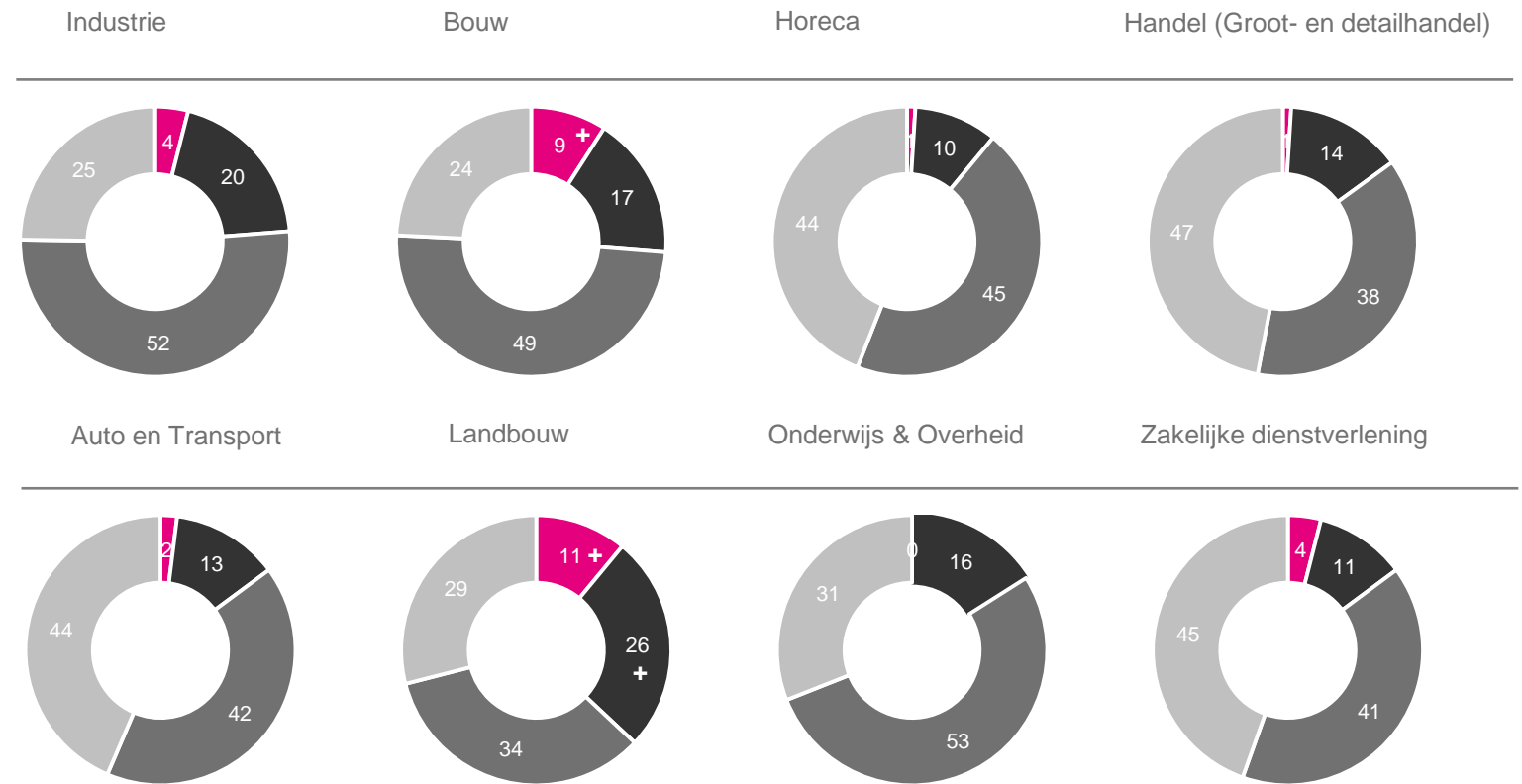

- Volledig zelfvoorzienend
- Grotendeels zelfvoorzienend
- Enigszins zelfvoorzienend
- Totaal niet zelfvoorzienend

(Q041: In hoeverre verwacht u dat uw bedrijf over 10 jaar zelfvoorzienend (niet meer afhankelijk van een leverancier voor energie) zal zijn?)

Branches:

Base size: 869(mkb Totaal), 113(Industrie), 128(Bouw), 93(Horeca), 122(Handel (Groot- en detailhandel)), 113(Auto en transport), 83(Landbouw), 66(Onderwijs en overheid), 105(Zakelijke dienstverlening)

Key take-outs gedrag: dit is hoe het mkb segment tot nu toe is omgegaan met verduurzaming

- 90% van de mkb'ers heeft al een (eerste) stap gezet richting verduurzamen. De al toegepaste maatregelen zijn hoofdzakelijk gericht op energiebesparing en in mindere mate op het zelf opwekken van energie.
- De verwachting van mkb'ers voor de toekomst is dat de ontwikkeling van de focus op verduurzaming gelijk zal blijven of verder toe zal nemen.
- Een vijfde van de mkb'ers is niet van plan te gaan investeren in verduurzaming, maar daarentegen verwacht ruim 4 op de 10 mkb'ers dit binnen 3 jaar wel te gaan doen. Met name in de branches Industrie en Onderwijs & Overheid is de verwachting te gaan investeren groot.
- Zonne-energie zit het sterkste in de hoofden van mkb'ers als te implementeren oplossing, met name in de branches Landbouw en Industrie. Dit is in lijn der verwachting: zonne-energie is de bekendste oplossing, maar is in geringe mate toegepast in verhouding tot andere oplossingen. Branches Landbouw en Industrie verwachten tegelijkertijd over 10 jaar grotendeels of volledig zelfvoorzienend in energie te zijn. Op mkb totaal niveau is dit bijna een kwart.
- Met name in de branches Landbouw en Industrie is er ruimte voor experts en begeleider in het proces tot zelf opwekken van energie middels bijvoorbeeld zonnepanelen.

6

Management Summary

Kennis, houding en gedrag tegenover verduurzamen van energieverbruik in het mkb (1/2)

Informatie & interesse

- Kennis over verduurzamen van energieverbruik (en de wet- en regelgeving eromheen) is over de breedte laag in het mkb segment.
- Ondanks dit gegeven heeft 90% van de mkb'ers wel al een (eerste) stap naar verduurzaming gezet.
- Tegelijkertijd is de algemene interesse in verduurzaming hoog en is de verwachting dat de focus in de toekomst alleen maar zal toenemen.
- Ook in de nabije toekomst is er veel aandacht voor verduurzaming, ruim 4 op de 10 mkb'ers verwacht namelijk in de komende drie jaar hierin te gaan investeren.
- Informatie over verduurzamen wordt vooral op eigen initiatief gezocht bij de overheid en energieleveranciers.

Financieel

- Financiering vormt de grootste barrière om te verduurzamen: mkb'ers vinden de financiering niet en inhoudelijke kennis van subsidiering is laag binnen het mkb segment. Er is onzekerheid over de continuïteit van fiscale voordelen.
- Door deze barrière ligt de focus van verduurzaming voornamelijk op energie besparen en in mindere mate op energie opwekken.
- Tegelijkertijd is kostenbesparing de grootste drijfveer om te verduurzamen
- De meerderheid van het mkb verwacht tussen 1.000 euro en 10.000 euro te gaan investeren in verduurzaming in de toekomst.

Kennis, houding en gedrag tegenover verduurzamen van energieverbruik in het mkb (2/2)

Oplossingen: energie besparen

- Mkb'ers denken in het kader van energieverbruik verduurzamen het vaakst aan energie besparen.
- Verlichting en isolatie zijn de bekendste, laagdrempelige oplossingen in dit domein, gevolgd door gedragsregels.
- Energieleveranciers kunnen hieraan bijdragen door inzicht in verbruik en advies over energiebesparing te geven.
- Verlichting en isolatie zijn door ruim de helft van de mkb'ers al toegepast als oplossing.

Oplossingen: zelf opwekken

- Het zelf opwekken van energie is nog niet sterk gepositioneerd in het mkb segment. Zonne-energie geniet wel de grootste bekendheid en zit het sterkst in de hoofden van mkb'ers. In de branche Landbouw is zelf opwekken van energie relatief sterk aanwezig.
- Ook inhoudelijke kennis over zonne-energie is in verhouding tot de bekendheid laag. In de branches Landbouw en Industrie ligt het kennisniveau hoger.
- Onder mkb'ers die een pand in eigendom hebben, is zonne-energie wel al vaker toegepast als oplossing dan gemiddeld in het mkb segment. Voor het investeren in zonne-energie zijn het vaakst subsidies benuttigd.
- Ondanks de lage toepassing, heeft de meerderheid van de mkb'ers zonne-energie als concrete oplossing in gedachten voor de toekomst. 17% van het mkb verwacht binnen 10 jaar volledig of grotendeels zelfvoorzienend te zijn. Dit aandeel is in de branche Landbouw hoger: ruim een derde verwacht daar zelfvoorzienend te worden.